

VÝSKUM KOLOKÁCIÍ A KOLOKAČNÁ DIDAKTIKA. O VÝSTUPOCH Z PROJEKTOV KU KOLOKÁCIÁM VO VYUČOVANÍ CUDZÍCH JAZYKOV NA PDF UK V BRATISLAVE

Mária Vajičková

Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

VAJIČKOVÁ, Mária: Research on collocations and teaching collocations. On the outputs of the project related to collocations in teaching foreign languages at the Faculty of Education CU in Bratislava. *Philologia*, vol. XXX n° 2 (2020): 7–21.

Abstrakt: V predloženom príspevku upriamujeme pozornosť na niektoré lingvistické a lingvodidaktické prístupy ku kolokáciám v slovenskej germanistickej škole, ktoré sme riešili v rámci projektov na PdF UK v Bratislave¹, prezentovali v štúdiách a aplikovali v priekopníckych vysokoškolských učebniciach. Štúdia je zároveň úvodom k tematickému bloku *Výskum kolokácií a kolokačná didaktika*.

Kľúčové slová: cudzí jazyk, kolokácie, komparačná analýza, kompetencie a zručnosti, počítačová a korpusová lingvistika

Abstract: In the presented paper, we focus on several linguistic and linguodidactic approaches to collocations in the Slovak school of German studies. These approaches have been researched in projects at the Faculty of Education, Comenius University in Bratislava, presented in papers and applied in pioneering university textbooks. At the same time, this study serves as an introduction to the thematic block entitled *Výskum kolokácií a kolokačná didaktika (Research on Collocations and Teaching Collocations)*.

Keywords: foreign language, collocations, comparative analysis, competences and skills, computer and corpus linguistics

---

¹ KEGA 042UK-4/2017 *Lingvistický opis, didaktizácia a integrácia problematiky kolokácií ako relevantnej súčasti slovnej zásoby do učebných plánov a učebných materiálov pre vysokoškolské štúdium.*

ÚVOD

Tematický blok *Výskum kolokácií a kolokačná didaktika* sme venovali téme kolokácií, ktoré sa dostali do pozornosti súčasnej lingvistiky a lingvodidaktiky predovšetkým v posledných dvoch desaťročiach, hoci už v 60. rokoch minulého storočia sa objavovali názory, že osvojovanie si slovnej zásoby nie je učenie sa jednotlivých samostatných slov, pretože slovo nie je „prirodzená jazyková jednotka“², ale až v slovnom spojení nadobúda svoj jednoznačný význam.

Lingvodidaktici a aj učitelia cudzích jazykov si stále viac uvedomovali, že na spájanie slov do zmysluplných slovných spojení a viet je okrem ich gramatických vlastností potrebné aj poznanie ich sémantickej spájateľnosti. V zhode s touto teóriou, ale aj s praktickou skúsenosťou intenzívnejšie upriamovali pozornosť na spájateľnosť slov. V germanistickej literatúre sa pre spájateľnosť slov etabloval pojem kolokabilita, hoci aj tu sa používajú tiež ďalšie pojmy, ako o tom svedčia početné štúdie mapujúce vývin teórií o spájateľnosti slov³. Slovenskí lingvisti sa venujú otázke spájateľnosti a ustálenosti istých spojení slov v slovenskom jazyku skôr pod pojmom ustálené slovné spojenie⁴ a až v poslednom desaťročí sa objavujú aj pojmy kolokácia, kolokabilita⁵.

K výskumu kolokácií (ustálených slovných spojení) vo vyučovaní cudzích jazykov prispeli veľkou mierou tiež slovenskí germanisti. V rámci ich projektov vznikli štúdie, ako aj priekopnícke vysokoškolské učebnice, časť z nich predstavíme v tejto štúdii a ďalšiu časť v nasledujúcich štúdiách tohto tematického bloku. Z prevažnej časti ide o príspevky zo záverečnej konferencie *Výskum kolokácií a kolokačná didaktika. Uzuálne a ustálené slovné spojenia vo vyučovaní cudzieho jazyka*, organizovanej dňa 11. októbra 2019 na PdF UK

---

² Pozri Leonhardi (1964).

³ Niektoré práce o kolokáciách a kolokabilite uvádzame vo vysokoškolskej učebnici Ďurčo – Vajičková – Tomášková: *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*, v ktorej sa zaoberáme aj vývinom kolokačnej terminológie (11–50).

⁴ Lapárová (1953), Jarošová (1992, 1995, 1999, 2000a, 2000b, 2000c, 2007), Kačala (1993, 1997a, 1997b, 1997c, 2002, 2010, 2019), Ološtiak (2009), Ološtiak – Ivanová (2013).

⁵ Ološtiak – Ivanová v monografii *Kapitoly z lexikológie. Lexikálna sémantika a viacslovné pomenovania* (Prešov 2013) pracujú s pojmom kolokácia, kolokabilita atď. Nadväzujú na koncepciu F. Čermáka (2006), podľa ktorej sa diferencujú systémové kolokácie (viacslovné pomenovania: termínové, propriálne a idiómy a frazémy, napr. *maslo na hlave*), textové kolokácie (neustálené uzuálne spojenia slov) a textovo-systémové kolokácie (bežné uzuálne kolokácie, napr. *umyt si ruky*). Podľa funkcie určujú štyri skupiny: frazémy, odborné termíny, vlastné mená a lexikalizované spojenia. Nefrazeologické ustálené spojenia (lexikalizované spojenia) sú v slovakistickej literatúre niekedy označované aj ako združené pomenovania.

v Bratislave v rámci projektu *Lingvistický opis, didaktizácia a integrácia problematiky kolokácií ako relevantnej súčasťi slovnej zásoby do učebných plánov a učebných materiálov pre vysokoškolské štúdium*, ktorý sme na Katedre nemeckého jazyka a literatúry Ústavu filologických štúdií PdF UK riešili ako projekt KEGA v tematickej oblasti nové technológie, metódy a formy vo výučbe v rokoch 2017 – 2019, nadväzujúc na projekt *Konfrontačná analýza ustálených slovných spojení v nemčine a slovenčine* z rokov 2014 – 2016.

HLAVNÉ CIELE KOLOKAČNÉHO VÝSKUMU NA PDF UK V BRATISLAVE

Cieľom obidvoch projektov bolo poukázať na to, že výskum kombinatorky jazykových prvkov na všetkých rovinách jazykového systému by mal patriť medzi ťažiskové jazykovedné problémy, pretože výsledky tohto výskumu možno aplikovať pri opise gramatického a aj lexikálneho systému jazyka, ako aj pri tvorbe slovníkov, gramatík a učebníc. Začali sme konfrontačným výskumom, pomocou ktorého sme chceli vo výučbe cudzích jazykov zistiť analógie a anomálie v lexikálnej spájateľnosti slov a určiť mieru identity a idiosynkrázie v kolokabilite dispozičných jednotiek dvoch jazykov.

Časť výsledkov prvého projektu sme prezentovali v zborníku *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*⁶, ktorý sa skladá z lingvistických a lingvodidaktických štúdií. V štúdiu *Kollokationen in der Wissenschaftssprache am Beispiel von Astrophysik*⁷ sa Simona Tomášková po vymedzení pojmov *Wissenschaftssprache* a *Fachsprache* zaoberá korpusovou analýzou vybraných kolokácií s bázovými slovami *Kenntnis, Untersuchung, Analyse, Versuch, Beobachtung, Ergebnis* a porovnáva ich výskyt vo vedeckých a odborných textoch. Vplyv asociácií na osvojovanie si kolokácií v cudzom jazyku je predmetom výskumnej sondy prezentovanej v štúdiu *Wie ist der Einfluss von Assoziationen auf den Erwerb von Kollokationen*⁸ z pera Márie Vajičkovej. V lingvodidaktickej štúdiu *Zum Einsatz von authentischen Texten bei der Aneignung von Kollokationen*⁹ Peter Gergel zdôrazňuje potrebu pracovať pri osvojovaní si kolokácií v cudzom jazyku s autentickými textami. Ivica Kolečáni Lenčová sa v príspevku *Kolloka-*

⁶ Ďurčo (Hg.) (2016).

⁷ Tomášková (2016).

⁸ Vajičková (2016).

⁹ Gergel (2016).

*tionen: Theorie versus Praxis? oder Kollokationen im Fremdsprachenunterricht*¹⁰ zamýšľa nad teóriou a pedagogickou praxou pri práci s kolokáciami. Peter Ďurčo sa snaží sformulovať koncept kolokačnej didaktiky v štúdiu *Zum Konzept der Kollokationsdidaktik und des Kollokationslernens bei Germanistikstudenten*¹¹, na ktorý nadväzuje Monika Šajánková v článku *Entwicklung der produktiven Kollokationskompetenz bei Germanistikstudenten in der Slowakei*¹². Okrem uvedených štúdií obsahuje zborník aj ďalšie práce o lexikálnych, lexikografických, gramatických alebo sémantických otázkach súvisiacich s aktuálnym výskumom ustálených slovných spojení a s ich používaním v cudzom jazyku.

Po konfrontačnom lingvistickom a lingvodidaktickom výskume kombinatoriky bolo hlavným cieľom ďalšieho projektu aktualizovať súčasné lexikálne minimá v existujúcich štandardoch Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazykové znalosti (SERR), inovovať prístup k spracovaniu a prezentácii lexikálnych minim o aspekt ich lexikálnej spájateľnosti, rozšíriť obsahové zameranie praktických cvičení študentov nemeckého jazyka o problematiku ustálených slovných spojení a vypracovať ucelený e-learningový modul na osvojovanie si teoretických vedomostí a praktických zručností z problematiky ustálených slovných spojení (ako to uvádzame v opise cieľov projektu).

V oboch projektoch sme využívali moderné technológie v oblasti počítačovej a korpusovej lingvistiky, ktoré ponúkajú nový metodologický prístup ku skúmaniu kolokability jazykových jednotiek, využívali sme najmä matematicko-štatistické modely overovania kookurencie a kolokability slov. Chceli sme poukázať na to, že príprava študentov filologických smerov musí reflektovať dynamický a búrlivý rozvoj technológií v oblasti korpusovej lingvistiky. Pri príprave filológov je potrebné držať krok s inováciou a modernizáciou vyučovania a vytvoriť pre nich predpoklady na osvojenie si práce s novými nástrojmi, technológiami a aplikáciami na výskum, štúdium a vyučovanie jazykov. V učebniciach, ktoré sú jedným z výstupov projektov, sa preto venujeme témam, ktoré pomáhajú našim recipientom oboznámiť sa s vedeckými teóriami a pojmami, ale upriamujeme pozornosť aj na metódy, pomocou ktorých nadobudnú zručnosti potrebné v práci s jazykovými korpusmi a matematicko-štatistickými modelmi overovania kookurencie a kolokability slov.

---

¹⁰ Kolečáni Lenčová (2016).

¹¹ Ďurčo (2016).

¹² Šajánková (2016).

VYSOKOŠKOLSKÉ UČEBNICE A CVIČEBNICE, KTORÉ VZNIKLI V RÁMCI PROJEKTOV

O ustálených slovných spojeniach sme vypracovali teoretickú vysokoškolskú učebnicu *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*¹³, určenú pre germanistov a budúcich učiteľov nemčiny ako cudzieho jazyka, ktorá obsahuje okrem výsledkov lingvistického výskumu kolokácií tiež metodický a didaktický postup ich prezentácie, nácviku, upevňovania a použitia vo vyučovaní cudzích jazykov. Učebnica nadväzuje na učebnicu a cvičebnicu *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch* (2016, 2017)¹⁴. Na základe autentických textov, existujúcich jazykových korpusov a najnovších kolokačných slovníkov sme pre poslucháčov študijného programu učiteľstvo nemeckého jazyka a literatúry a študijného programu cudzie jazyky a kultúry spracovali najmodernejšími metódami 24 základných tematických okruhov v ďalších troch vysokoškolských cvičebniciach *Kollokationen I* (2019), *Kollokationen II* (2018), *Kollokationen III* (2018)¹⁵. Didaktické postupy a modely cvičení sú aplikovateľné aj vo vyučovaní ďalších cudzích jazykov. Na osvojovanie si teoretických vedomostí a aj praktických zručností z problematiky ustálených slovných spojení sme vypracovali tiež e-learningový modul, ktorý je dostupný na webovej stránke našej fakulty (Moodle kurz *Kollokationen*¹⁶).

Vysokoškolská učebnica *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch* (2019) sa skladá z piatich kapitol: 1. *Theoretische Aspekte der Kollokationen*, 2. *Ansätze zur Analyse der Kollokationen*, 3. *Textlinguistische Aspekte der Kollokationen*, 4. *Pragmatische Aspekte der Kollokationen*, 5. *Didaktische Aspekte der Kollokationen*. Každá kapitola obsahuje teoretickú a didaktickú časť. To znamená, že za každou kapitolou sú kontrolné otázky na overenie porozumenia a úlohy na upevnenie vysvetľovaných teórií a pojmov.

V prvej kapitole *Theoretische Aspekte der Kollokationen*¹⁷ vymedzujeme predmet výskumu, definujeme a ohraničujeme základné pojmy a objasňujeme

¹³ Ďurčo – Vajičková – Tomášková. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch* (2019).

¹⁴ Ďurčo – Vajičková et al. *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch* (2016, 2017).

¹⁵ Ďurčo – Vajičková et. al. *Kollokationen I* (2019), *Kollokationen III* (2018), Vajičková – Ďurčo et. al. *Kollokationen II* (2018).

¹⁶ <https://moodle.uniba.sk/moodle/moodle19/course/view.php?id=1555>

¹⁷ Pozri Vajičková. In Ďurčo – Vajičková – Tomášková. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*, 12–50.

vývin výskumu kolokácií a kolokability a jeho súčasný stav. Keďže koncipujeme prácu ako učebnicu, snažíme sa voliť jasný štýl a prehľadnú koncepciu. Postupujeme od deskripcie cez explikáciu k argumentácii. K existujúcej terminologickej synonymii a heterogenite pojmov a teórií pričleňujeme ďalšie jednoznačnejšie determinanty na ich jednoduchšie pochopenie, zadefinovanie a osvojenie si, pojmy pričleňujeme k autorom a objasňujeme ich v chronológii ich vzniku.

Vo výskume nadväzujeme na doterajšie medzinárodné výsledky, v ktorých sa v didaktike cudzích jazykov v podstate presadzujú dve základné tendencie prezentovania a osvojovania si kolokácií: a) v abstraktnej rovine britského kontextualizmu s jednotlivými slovami ako centrami, uzlami, ku ktorým sa vľavo alebo vpravo pripájajú slová, ktoré sa s nimi „znášajú“, sú kompatibilné; b) kolokácie ponímané nemeckými lingvistami¹⁸ v konkrétnej rovine ako hotové jazykové celky. Tieto dve základné tendencie predstavuje (ako sme to uviedli vyššie) britský kontextualizmus a nemecké lingvistické teórie o kolokáciách a frazémach, ktoré sú ďalej rozvíjané českou lingvistickou školou¹⁹, teóriami slovenských lingvistov²⁰, ako aj prácami slovenských germanistov²¹.

Predstavitelia britského kontextualizmu zastávajú názor, že z didaktického hľadiska nie je podstatné to, či ide o voľné alebo ustálené slovné spojenie, a teda ani presné vymedzenie ustálených slovných spojení vo vzťahu k voľným slovným spojeniam. Dôležité je prezentovanie všetkých jazykových jednotiek v kontexte (kolokačné rastery) a ich kreatívne vzájomné priraďovanie a spájanie do syntagiem.

Podľa nemeckej didaktickej literatúry sú kolokácie samostatné lexikálne jednotky (akými sú jednoslovné alebo viacslovné lexémy), a preto by sa mali osvojovať mnesticky ako hotové jazykové celky. Hausmann (1984) označuje kolokácie za „poloprodukty“, skladajúce sa z voľnejších a ustálenejších častí (kolokátorov). Kolokátory (ako ustálenejšie časti slovného spojenia) by sa mali prezentovať a osvojovať spolu s kolokačnými partnermi (*mrhat' časom – Zeit*

---

¹⁸ Hausmann (1984, 2004).

¹⁹ Pozri Čermák (1974, 1985, 2001, 2006).

²⁰ Pozri Jarošová (1992, 1995, 1999, 2000a, 2000b, 2000c, 2007), Kačala (1993, 1997a, 1997b, 1997c, 2002, 2010, 2019), Ološtiak (2009), Ološtiak – Ivanová (2013).

²¹ Ďurčo – Vajičková et al. *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch* (Ďurčo, Vajičková, Charfaoui, Fábová, Hromadová, Gergel, Kolečáni Lenčová, Tomášková). Ďurčo – Vajičková et al. *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch*, ako aj lekcie v cvičebniciach Ďurčo – Vajičková et al.: *Kollokationen I* (2019), *Kollokationen III* (2018), Vajičková – Ďurčo et al. *Kollokationen II* (2018) (Ďurčo, Vajičková, Charfaoui, Fábová, Hromadová, Gergel, Kolečáni Lenčová, Tomášková).

verschwenden), pretože ich kolokačný výskyt je nepredvídateľný a ťažko možno nájsť sémantické pravidlá, ktoré by jednoznačne predurčovali ich spájateľnosť.

Ďalšie témy, ktorým sa venuje pozornosť v prvej kapitole, sú možnosti klasifikácie kolokácií zo štruktúrneho a sémantického hľadiska, ich vzťah k frazémam a k voľným slovným spojeniam, ich polysémia a pod.

V druhej kapitole *Ansätze zur Analyse der Kollokationen*²² sa vysvetľujú princípy delimitácie, typologizácia kolokácií, ekvivalencia, ako aj význam komparatívnych korpusov pri kontrastívnej analýze. Veľký význam sa prikladá korpusovolingvistickému výskumu kolokácií, ktorý ako jediný môže poskytnúť relevantné informácie o výskyte a použití kolokácií v komunikácii a v textoch.

Cieľom tretej lekcie *Textlinguistische Aspekte der Kollokationen*²³ je poukázať na textotvornú funkciu kolokácií, teda na ich funkciu v komunikácii a pri tvorbe textu. V tejto súvislosti sa venujeme pojmom komunikácia, text, kontext a diskurs. Už v prvých teóriách o spájateľnosti slov sa objavuje tvrdenie, že kolokácie sú v prvom rade výstavbové prvky textu a až rekurentným výskytom v texte sa stabilizujú a lexikalizujú. Halliday – Hassan²⁴ zdôraznili ich textovú dimenziu a ich význam pri kohézii a koherencii textu. V druhej časti kapitoly uvádzame z pragmatického lingvodidaktického dôvodu početné príklady systémových a textových kolokácií. Aj táto kapitola sa končí kontrolnými otázkami a úlohami.

Dialogickému textu a ústnej komunikácii sa venujeme v štvrtej kapitole *Pragmatische Aspekte der Kollokationen*²⁵. Po úvodnom vysvetlení základných rozdielov medzi písomnou a ústnou formou komunikácie, ako aj ich spoločných znakov a prienikov sa upriamuje pozornosť na typické znaky ústnej komunikácie najskôr z pohľadu systémovej lingvistiky a následne z textového pragmatického hľadiska. Pri charakteristike ústnej komunikácie zohráva dôležité miesto teória o rečových aktoch a tiež kognitívny prístup. V ďalšej časti sa skúmajú podľa jednotlivých slovných druhov ustálené slovné spojenia a ich modelový charakter. Aj v tejto kapitole sa postupuje od vysvetlenia teórií a pojmov k ich exemplifikácii, čím sa sleduje nielen získanie teoretických vedomostí, ale zároveň aj rozšírenie jazykovej zručnosti adresátov publikácie.

²² Pozri Ďurčo. In Ďurčo – Vajičková – Tomášková. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*, 51–132.

²³ Pozri Vajičková. In Ďurčo – Vajičková – Tomášková. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*, 133–162.

²⁴ Pozri Halliday – Hasan (1976).

²⁵ Pozri Tomášková. In Ďurčo – Vajičková – Tomášková. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*, 163–190.

Piatu kapitolu *Didaktische Aspekte der Kollokationen*²⁶ poňali jej autori ako premostenie medzi učebnicou a cvičebnicami o kolokáciách. Kapitola obsahuje typologizáciu cvičení.

KOLOKÁCIE Z POROVNÁVACIEHO HEADISKA

V rámci realizácie projektu sme kládli dôraz na riešenie didaktických otázok. Okrem typológie cvičení vhodných pri práci s kolokáciami to bol aj pozitívny transfer alebo negatívna interferencia pri osvojovaní si cudzieho jazyka. Táto skutočnosť nás od začiatku riešenia projektu viedla k porovnávaniu kolokácií a k hľadaniu ekvivalenčných typov. Podrobnejšie sme sa tejto téme venovali v prvom projekte, v tomto projekte sme aplikovali lingvistický porovnávací výskum pri tvorbe cvičení na porovnanie kolokácií v slovenskom a nemeckom jazyku v cvičebniciach v konkrétnych cvičeniach v každej lekcii. Okrem toho sme rozšírili komparatívny a kontrastívny prístup o výskum ekvivalentov v rumunskom jazyku, výsledky sú spracované v práci *Ako ovplyvňuje typologická príslušnosť tvorbu kolokácií v cudzom jazyku. Na pozadí slovenčiny, nemčiny a rumunčiny*²⁷. V štúdiu sú predstavené výsledky výskumnej sondy zameranej na porovnanie vybraných ekvivalentných ustálených slovných spojení v týchto troch jazykoch, teda v jazykoch patriacich do troch odlišných jazykových rodín. Na porovnávaných ekvivalentoch poukazujeme na to, ako môže vplývať odlišná jazyková typologická príslušnosť materinského jazyka na tvorbu ustáleného slovného spojenia v cudzom jazyku. Pri porovnávaní kolokácií ide o langový výskum so zohľadnením lingvodidaktických aspektov. Primárne sa porovnáva štruktúra, sémantika a funkcia kolokácií v systéme a to, akú úlohu zohráva popri morfologickej a syntaktickej charakteristike celého spojenia ich komponentové zloženie a sémantické vzťahy medzi komponentmi. Poukazuje sa na arbitrénosť kolokácií a na špecifickú kombinovateľnosť ekvivalentných lexém najskôr pri porovnávaní nemčiny so slovenčinou a následne aj s rumunčinou a kombinovateľnosť sa exemplifikuje na preklade lexémy *ostrý* – *scharf* s možnými kolokátormi a semémami. Tento obraz sa dopĺňa o distribúciu pri rumunskom slove *ascuțit*. Zhody a rozdiely v porovnávaných jazykoch spôsobujú pozitívny transfer alebo negatívnu interferenciu. Typologické jazykové rozdiely a nepredvídateľnosť kolokátora v ustálenom slovom

---

²⁶ Pozri Vajičková – Ďurčo. In Ďurčo – Vajičková – Tomášková. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*, 191–204.

²⁷ Vajičková – Luța (2019).

spojení spůsobují aj u uživatelův na vysokom stupni znalosti cílového jazyka interferenční chyby.²⁸ V štúdiu sa poukazuje na niektoré zdroje takýchto chýb pri učení sa jedného z uvedených troch jazykov. Porovnáva sa lexikálna, morfológická a syntaktická rovina, pretože na týchto rovinách vznikajú najčastejšie interferenčné chyby.

V cvičebniciach, ktoré sme vydali ako tri samostatné knihy: *Kollokationen I. Ein Übungsbuch* (2019) (s lekciami k témam *Wohnen, Gesundheit und gesundheitliche Fürsorge, Verkehr und Reisen, Mensch und Natur, Freizeit und Hobbys, Ernährung, Kultur und Kunst, Arbeitswelt*); *Kollokationen II. Ein Übungsbuch* (2018) (s lekciami k témam *Verkehr und Reisen, Ausbildung und Beruf, Freizeit und Hobby, Ernährung, Kultur und Kunst, Wissenschaft und Technik*) a *Kollokationen III. Ein Übungsbuch* (2019) (s lekciami k témam *Familie und Gesellschaft, Ausbildung und Arbeit, Multikulturelle Gesellschaft, Kleidung und Mode, Geschäft und Dienstleistungen, Länder, Städte und Orte, Mensch und Kommunikation, Jugend und ihre Welt, Vorbilder und Ideale*), sme vytvorili didaktickú koncepciu podľa základných troch krokov: prezenácia, nacvičovanie a použitie²⁹. Kolokácie sme prezentovali pomocou autentických textov, výnimočne mierne didaktizovaných, pri nácviku sme použili početné typy cvičení a pri treťom kroku, ktorý sme nazvali použitie, sme sa zamerali na sémantizáciu, tvorbu zmysluplného kontextu a predovšetkým na tvorbu zmysluplných textov.

Počas riešenia tohto druhého projektu sme sa okrem práce na vysokoškolských učebniciach a cvičebniciach zaoberali aj riešením čiastkových teoretických úloh³⁰, ktoré sa otvorili počas hľadania vhodných autentických textov

²⁸ Na interferenčné chyby vo svojej štúdiu *Wissenschaftssprachliche Kollokationen: Analyse fester Wortverbindungen in Abstracts von Abschlussarbeiten* upozorňuje aj Tomášková v tomto čísle, s. 51–71.

²⁹ Typológiu vhodných cvičení uvádzame v teoretickej učebnici Ďurčo – Vajíčková – Tomášková. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*, 191–204. Podrobnou typologizáciou cvičení sa zaoberá Šajánková v štúdiu *Übungstypologie der Kollokationen*, v tomto čísle, s. 37–49.

³⁰ Gergel. *Kolokácie v preklade právnych textov*, v tomto čísle, s. 89–102. https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasti/Katedry/KNJL/Projekty/Kollokationen/Konferencia_kolokacie_2019/Kolokacie_program_konferencie.pdf; Tomášková. *Kolokácie vo vedeckom jazyku: analýza ustálených slovných spojení v abstraktoch záverečných prác*. https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasti/Katedry/KNJL/Projekty/Kollokationen/Konferencia_kolokacie_2019/Kolokacie_program_konferencie.pdf; Tomášková. 2019. *Extracting Vocabulary for Specific Purposes: Collocations and n-grams in German Texts Related to Astrophysics* <http://www.masarykovakonference.cz/>; Tomášková. *Diachronna analýza kolokácií v nemčine (DiaCollo) na príklade substantíva Klima*, v tomto čísle, s. 161–174.

alebo počas práce s jazykovými korpunami. Takto vznikli zaujímavé referáty a prednášky v rámci pracovných dielní alebo výstupov na konferenciách. K otvoreným a riešeným čiastkovým témam patrí téma *Intra- und interlinguale Zugänge zur deutschen Phraseologie und Parömiologie*, sprístupnená vo forme referátu na konferencii *Kollokationsdidaktik und Kollokationsunterricht*³¹, ako aj príspevok *Deagentizácia v náučnom štýle: trpný rod vs. neživotný agens vo vedeckých abstraktoch*, prezentovaný na konferencii *Odborná komunikácia v zjednotenej Európe v Banskej Bystrici*³². Ďalšie otvorené a čiastočne riešené témy boli predmetom príspevkov a diskusie na záverečnej konferencii *Výskum kolokácií a kolokačná didaktika. Uzuálne a ustálené slovné spojenia vo vyučovaní cudzieho jazyka* a budú priblížené v nasledujúcich častiach tohto tematického bloku³³.

ZÁVER

V predstavenom inovatívnom aplikovanom výskume boli po prvý raz využité poznatky zo základného výskumu v oblasti konfrontačnej analýzy výskumu kolokácií, počítačovej a korpusovej lingvistiky. Vypracovali sme metodické postupy na získavanie a analýzu dát, na ich výber, triedenie a interpretáciu prostredníctvom nových technológií, pri ktorých sa využívajú štatistické metódy a metódy modelovania prirodzených jazykových štruktúr. Zásadnou inováciou je rozšírenie opisu slovnej zásoby o aspekt ich lexikálnej spájateľnosti na základe empirického výskumu rozsiahlych a verifikovateľných dát. Originálnym výstupom je aj ucelená e-learningová platforma na osvojovanie si teoretických vedomostí a praktických zručností pri používaní ustálených slovných spojení v nemčine. Výhodou tejto formy je jej všeobecná dostupnosť, spôsobilosť priebežnej aktualizácie a možnosť ďalšieho prakticky nelimitovaného výskumu v danej oblasti. Výstupy majú okamžité využitie pri inovácii obsahového zamerania štandardov pre nemecký jazyk. Vypracované metodiky a aplikácie sú už v súčasnosti k dispozícii katedrám filologického zamerania tak v printovej

---

³¹ Autorom referátu je Ďurčo. http://www.ifg.uni.wroc.pl/wp-content/uploads/konf/2017_03_fraz/Abstracts.pdf.

³² Autorkou príspevku je Tomášková. <https://www.ff.umb.sk/katedry/katedragermanistiky/fotogaleriia-vyznamne-podujati-i-udalosti-katedry/odborna-komunikaciav-zjednotenej-europevii-17-18-10-2019.html>.

³³ https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasti/Katedry/KNJL/Projekty/Kollokationen/Konferencia_kolokacie_2019/Kolokacie_program_konferencie.pdf.

forme v podobe učebnice a cvičebníc, ako aj vo forme on-line platformy. Výsledky projektov sú relevantné pre široké spektrum odborníkov – lingvistov, lexicografov, translatólogov, metodikov, pedagógov, a aj študentov filologických odborov a tiež pre učiacich sa cudzie jazyky. Výsledky zásadným spôsobom skvalitňujú doterajšiu prax pri tvorbe učebníc cudzích jazykov a ostatných didaktických materiálov. V projekte bola vytvorená originálna ucelená didaktická koncepcia nácviku slovnej zásoby v intenciách novo sa etablujúcej kolokačnej didaktiky s dôrazom na problematiku spájateľnosti lexikálnych jednotiek a kolokácií (ustálených slovných spojení).

Niektoré teoretické a aj praktické otázky zostali otvorené. Učitelia základných a stredných škôl, s ktorými sme spolupracovali, poukázali na absenciu vhodných cvičení na osvojovanie si kolokácií podľa jednotlivých jazykových úrovní, uvítali by učebnice zamerané na kolokácie aj pre nižšie jazykové úrovne. To znamená, že by bolo potrebné predstavený didaktický model aplikovať pri zostavení cvičebníc podľa jazykových úrovní. Vypracovanie ďalších učebníc by si vyžadovalo veľa času a veľa ďalšieho úsilia, a teda aj takto zameraný nadväzujúci projekt.

Literatúra

- COSERIU, Eugenio. 1967. „Lexikalische Solidaritäten.“ *Poetica I*: 293–303. Hg. v. Frankfurt: Lektürekolleg zur Textlinguistik.
- ČERMÁK, František – Jan HOLUB. 2005. *Syntagmatika a paradigmatica českého slova. I. Valence a kolokabilita*. 3. vyd. Praha: Univerzita Karlova – Nakladatelství Karolinum 2005.
- ČERMÁK, František. 2006. „Kolokace v lingvistice.“ In *Kolokace. Studie z korpusové lingvistiky*. Svazek 2. Ed. František Čermák – Michal Šulc, 9–16. Praha: Nakladatelství Lidové noviny/Ústav Českého národního korpusu.
- ĐURČO, Peter (Hg.). 2016. *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*. Wien: Lit Verlag.
- ĐURČO, Peter. 2016. „Zum Konzept der Kollokationsdidaktik und des Kollokationslernens bei Germanistikstudenten.“ In Peter Đurčo (Hg.): *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*, 147–172. Wien: Lit Verlag.
- ĐURČO, Peter. 2017. „Korpuslinguistik als Innovation im DaF-Studium und Korpora im DaF-Unterricht. Fallbeispiel Trnava (Slowakei).“ In Vida Jesenšek (ed.): *Germanistik in Maribor. Tradition und Perspektiven*, 33–38. Maribor: Univerza v Mariboru.
- ĐURČO, Peter. 2018. „Vom Nutzen der vergleichbaren Korpora bei der kontrastiven lexikographischen Erfassung von Mehrworteinheiten.“ In Vida Jesenšek – Milka

- Enčeva (eds.): *Wörterbuchstrukturen zwischen Theorie und Praxis*, 113–124. Berlin/Boston: Walter de Gruyter.
- ĎURČO, Peter. 2019. „Ansätze zur Analyse der Kollokationen.“ In Ďurčo, Peter – Vajičková, Mária – Tomášková, Simona: *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*, 51–132. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- ĎURČO, Peter – Mária VAJIČKOVÁ et al. 2016. *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- ĎURČO, Peter – Mária VAJIČKOVÁ et al. 2017. *Kollokationen im Unterricht. Ein Lehr- und Übungsbuch. 2.*, neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- ĎURČO, Peter – Mária VAJIČKOVÁ et al. 2019. *Kollokationen I. Ein Übungsbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- ĎURČO, Peter – Mária VAJIČKOVÁ et al. 2019. *Kollokationen III. Ein Übungsbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- ĎURČO, Peter – Mária VAJIČKOVÁ – Simona TOMÁŠKOVÁ. 2019. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- GERGEL, Peter. 2016. „Zum Einsatz von authentischen Texten bei der Anwendung von Kollokationen.“ In Ďurčo, Peter (Hg.): *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*, 173–182. Wien: Lit Verlag.
- GERGEL, Peter. 2018. „Kollokationsprofil des Substantivs „Freundlichkeit“.“ In *Studies in Foreign Language Education*, Vol. 10, 28–43. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- GERGEL, Peter. 2020. „Kolokácie v preklade právnych textov.“ *Philologia*, vol. XXX n° 2 (2020): 89–102.
- HALLIDAY, Michael A. K – Ruquaiya HASAN. 1976. *Cohesion in English*. London: Longman.
- HAUSMANN, Franz Josef. 1984. „Wortschatzlernen ist Kollokationslernen.“ *Praxis des neusprachlichen Unterrichts* 31: 395–406.
- HAUSMANN, Franz Josef. 2004. „Was sind eigentlich Kollokationen?“ In Kathrin Steyer (Hg.): *Wortverbindungen – mehr oder weniger fest*, 309 – 334. Berlin: De Gruyter.
- IVANOVÁ, Martina. 2013. „Kolokácie v korpuse, viacсловné pomenovania v slovníku (úvodné poznámky k príprave slovníka viacсловných pomenovaní).“ In *Jazyk je zázračný organizmus... Metamorfózy jazyka a jazykovedy: zborník príspevkov venovaných prof. PhDr. Ivorovi Ripkovi, DrSc., emer. prof. PU, pri príležitosti jeho životného jubilea*, 132–147. Prešov: FF PU.
- JAROŠOVÁ, Alexandra. 1992. „Spájateľnosť slov a jej odraz v slovníku.“ *Jazykovedný časopis*, roč. 43, č. 2: 116 – 126.
- JAROŠOVÁ, Alexandra. 1995. „Monokolokabilné slová v slovenčine.“ *Jazykovedný časopis*, roč. 46, č. 2: 83–99.

- JAROŠOVÁ, Alexandra. 1999. „Problém vyčleňovania ustálených lexikalizovaných spojení pomocou štatistických nástrojov.“ *Jazykovedný časopis*, roč. 50, č. 2: 94–100.
- JAROŠOVÁ, Alexandra. 2000a. „Lexikalizované spojenie v kontexte ustálených spojení.“ In: *Princípy jazyka a textu*. Ed. Juraj Dolník, 138–153. Bratislava: Univerzita Komenského.
- JAROŠOVÁ, Alexandra. 2000b. „Viacslovný termín a lexikalizované spojenie.“ In *Človek a jeho jazyk. 1. Jazyk ako fenomén kultúry*. Na počesť profesora Jána Horeckého. Ed. K. Buzássyová, 481–493. Bratislava: Veda.
- JAROŠOVÁ, Alexandra. 2000c. „Spracovanie ustálených spojení vo výkladovom slovníku. Návrh.“ In *Nová slovní zásoba ve výkladových slovníkách*. Red. O. Martincová – J. Světlá, 41–54. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky.
- JAROŠOVÁ, Alexandra. 2007. „Problém vymedzenia kolokácií.“ *Jazykovedný časopis*, roč. 58, č. 2: 81–102.
- JUHÁSZ, János. 1970. *Probleme der Interferenz*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- KAČALA, Ján. 1993. „Kategoriálne slová v slovných spojeniach. (Príspevok k teórii jazykového významu).“ *Jazykovedný časopis*, roč. 44, č. 1: 14–24.
- KAČALA, Ján. 1997a. „Viacslovné pomenovania v slovnej zásobe.“ In *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica XLV*. Red. P. Žigo, 33–42. Bratislava: Univerzita Komenského.
- KAČALA, Ján. 1997b. „K statusu lexikalizovaných spojení.“ *Slovenská reč*, roč. 62, č. 4: 193–203.
- KAČALA, Ján. 1997c. „Lexikalizované spojenia a frazeologické jednotky.“ In *Frazeologické štúdie. II*. Ed. Peter Ďurčo, 95–102. Bratislava: Komisia pre výskum frazeológie pre Slovenskom komitete slavistov.
- KAČALA, Ján. 2002. „Syntax lexikalizovaných spojení.“ In *Studia Academica Slovaca*. Ed. J. Mlacek, 100–110. Bratislava: Stimul.
- KAČALA, Ján. 2010. *Zložené útvary v jazyku*. Martin: Matica slovenská.
- KAČALA, Ján. 2019. *Fenomén zloženosti v jazyku, osobitne v syntaxi*. Martin: Matica slovenská.
- KOLEČANI LENČOVÁ, Ivica. 2016. „Kollokationen: Theorie versus Praxi? Oder Kollokationen im Fremdsprachenunterricht.“ In Ďurčo, Peter (Hg.): *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*, 215–226. Wien: Lit Verlag.
- KOHN, Kurt. 1992. „Bemerkungen zur Kollokationsproblematik.“ In Susanne R. Anshütz (Hg.): *Texte, Sätze, Wörter und Moneme*. Festschrift für Klaus Heger zum 65. Geburtstag, 369–389. Orientverlag: Heidelberg.
- LAPÁROVÁ, Viktória. 1953. „Ustálené spojenia a frazeologické jednotky, ich podstata a hranice.“ In *Lexikografický zborník. Materiály z I. celoštátnej konferencie čs. lexikografov, konanej v dňoch 5. – 7. júna 1952 v Bratislave*. Red. Š. Peciar, 111–116. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.

- LEHR, Andrea. 1988. „Kollokationen in Langenscheidts Grosörterbuch Deutsch als Fremdsprache.“ In Herbert Ernst Wiegand (Hg.): *Perspektiven der pädagogischen Lexikographie des Deutschen*, 256–279. Tübingen: Niemeyer.
- LEHR, Andrea. 1993. „Kollokationsanalysen – von der Kollokationstheorie des Kontextualismus zu einem computergestützten Verfahren.“ *Zeitschrift für germanistische Linguistik* 21/1: 2–19.
- LEHR, Andrea. 1996. *Kollokationen und maschinenlesbare Korpora: ein operationelles Analysemodell zum Aufbau lexikalischer Netze*. Tübingen: Niemeyer.
- LEISI, Ernst. 1971. *Der Wortinhalt. Seine Struktur im Deutschen und Englischen*. UTB 95. Heidelberg.
- LEONHARDI, Adolf. 1964. „Die natürliche Spracheinheit“. *Praxis des neusprachlichen Unterrichts* 11: 17–22.
- OLOŠTIAK, Martin – Martina IVANOVÁ. 2013. *Kapitoly z lexikológie. Lexikálna syntagmatika a viacslovné pomenovania*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.
- PORZIG, Walter. 1973. Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen. In *Wortfeldforschung*. (Hg L. Schmidt). Wissenschaftliche Buchgesellschaft. Darmstadt, 78–103 (zuerst in: Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur 58, Halle 1934).
- ROTKEHEL, Annely. 1994. „Kollokationsbildung und Textbildung.“ In Sandig, Barbara (Hg.): *Europhras 92. Tendenzen der Phraseologieforschung*, 499–523. Bochum.
- STERNKOPF, Jochen. 1998. „Kollokationen in wissenschaftlichen Rezensionen.“ *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* 33: 32–44.
- ŠAJÁNKOVÁ, Monika. 2016. „Entwicklung der produktiven Kollokationskompetenz bei Germanistikstudenten in der Slowakei.“ In Ďurčo, Peter (Hg.): *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*, 227–236. Wien: Lit Verlag.
- ŠAJÁNKOVÁ, Monika. 2020. „Übungstypologie der Kollokationen.“ *Philologia*, vol. XXX n° 2 (2020): 37–49.
- TOMÁŠKOVÁ, Simona. 2016. „Kollokationen in der Wissenschaftssprache am Beispiel von Astrophysik.“ In Peter Ďurčo (Hg.): *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*, 121–136. Wien: Lit Verlag.
- TOMÁŠKOVÁ, Simona. 2019. „Pragmatische Aspekte der Kollokationen in mündlicher Kommunikation.“ In Ďurčo, Peter – Vajičková, Mária – Tomášková, Simona. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch*, 163–190. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- TOMÁŠKOVÁ, Simona. 2019. „Extracting vocabulary for specific purposes collocations and n-grams in German texts related to astrophysics.“ In *MMK 2019: recenzovaný zborník príspevků mezinárodní vědecké konference*, 811–819. Hradec Králové: Magnanimitas akademické sdružení.
- TOMÁŠKOVÁ, Simona. 2020. „Wissenschaftssprachliche Kollokationen: Analyse

- fester Wortverbindungen in Abstracts von Abschlussarbeiten.“ *Philologia*, vol. XXX n° 2 (2020): 51–71.
- TOMÁŠKOVÁ, Simona. 2020. „Diachrónna analýza kolokácií v nemčine (DiaCollo) na príklade substantíva Klima.“ *Philologia*, vol. XXX n° 2 (2020): 161–174.
- VAJIČKOVÁ, Mária. 2016. „Wie ist der Einfluss von Assoziationen auf den Erwerb von Kollokationen.“ In Peter Ďurčo (Hg.): *Kollokationsforschung und Kollokationsdidaktik*, 137–146. Wien: Lit Verlag.
- VAJIČKOVÁ, Mária – Peter ĎURČO et al. 2018. *Kollokationen II*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- VAJIČKOVÁ, Mária. 2019. „Theoretische Aspekte der Kollokationen.“ In Ďurčo, Peter – Vajičková, Mária – Tomášková, Simona. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch*, 11–50. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- VAJIČKOVÁ, Mária. 2019. „Textlinguistische Aspekte der Kollokationen.“ In Ďurčo, Peter – Vajičková, Mária – Tomášková, Simona. *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch*, 133–162. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- VAJIČKOVÁ, Mária – Peter ĎURČO. 2019. „Didaktische Aspekte der Kollokationen.“ In Ďurčo, Peter – Vajičková, Mária – Tomášková, Simona: *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch*, 191–204. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- VAJIČKOVÁ, Mária – Marilena Felicia LUȚA. 2019. „Ako ovplyvňuje typologická príslušnosť tvorbu kolokácií v cudzom jazyku. Na pozadí slovenčiny, nemčiny a rumunčiny.“ *Philologia* 1/2: 17–34. Bratislava: Univerzita Komenského.
- ZIMMERMANN, Malgorzata. 1981. „Zum Begriff der Kollokation in der Sprachwissenschaft und der Glottodidaktik.“ *Glottodidactica* 14: 61–68.

prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc.
Katedra nemeckého jazyka a literatúry
Ústav filologických štúdií
Pedagogická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Račianska 59
813 34 Bratislava
vajickova@fedu.uniba.sk